

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ФІКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО СТВОРЕНІ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ

Брисковська О.М., провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІ №1 НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Діяльність фіктивних підприємств є одним із елементів механізму легалізації злочинних доходів. Вони спрямовують рух товарно-грошових потоків з легальної до тіньової економіки та у зворотному напрямку, залежно від поточних потреб їх власників. Фіктивні фірми, що діють під оболонкою легальних підприємницьких структур є найпоширенішими інструментами для відмивання «брудних» грошей». У результаті злочинної діяльності фіктивних підприємств завдається значна шкода економічним інтересам України, як у вигляді ненадходження податків, зборів, інших обов'язкових платежів, так і у вигляді прямого відтоку грошових ресурсів за кордон [1, с. 82]. Така злочинна діяльність супроводжується приховуванням валютної виручки на рахунках іноземних банків, що означає безперешкодне «відмивання» грошових коштів із можливістю подальшого, уже легального, інвестування їх в економіку інших країн, зокрема й України.

Існування фіктивного підприємництва виявляється, як правило, за такими ознаками:

До ознак, що характеризують фіктивність фірми на стадії її створення належать такі: у якості службових осіб чи засновників підприємства зазначені підставні особи, які не мають постійного місця проживання в даному регіоні; юридична адреса підприємства не співпадає з його фактичним місцезнаходженням; відсутність у деяких державних органах, у яких реєстрація суб'єкта підприємництва в якості платника податків і зборів є обов'язковою, даних про реєстрацію підприємства; відсутність власного майна і мінімального розміру

статутного капіталу, затримка з перерахуванням внесків до статутного фонду підприємства; реєстрація підприємства безпосередньо перед надходженням на його банківський рахунок великих сум грошей; наявність слідів підроблення документів, використаних при створенні чи придбанні підприємства [2].

До ознак, які характеризують фінансово-господарську діяльність фіктивного підприємства належать такі: укладання нелогічних із господарської точки зору і економічно не вигідних угод; зняття з рахунку або зарахування на рахунок юридичної особи грошових коштів у випадках, коли це необґрунтовано характером її діяльності; списання коштів на витрати, що викликають сумнів в їх доцільності і розмірах списаних сум; різке збільшення на банківському рахунку великої суми грошових коштів за короткий проміжок часу; перекази грошових коштів за кордон і надходження грошових коштів із-за кордону; перекази грошових коштів з банківського рахунку фірми на рахунки фізичних осіб (в т.ч. приватних підприємців); значні авансові проплати іншим фірмам за нібито поставлені товари, надані послуги; акумулювання на рахунках фірми великих грошових сум та їх переказ в інші банки; відсутність здійснення підприємством господарської діяльності на протязі тривалого часу; невідповідність задекларованої статутної діяльності фактичним можливостям з виробництва продукції та надання послуг через відсутність матеріальної бази, приміщень, необхідної техніки, штату працівників тощо [3, с. 82].

До ознак фіктивного підприємництва, що характеризують адміністративно-управлінську діяльність фірми належать такі: малий штат співробітників фірми за умови, що її статутна діяльність вимагає участі більшої кількості людей, в тому числі зі спеціальною освітою; наявність у штаті лише керівних посад; серйозні кадрові зміни, а також радикальні зміни у складі засновників, власників, акціонерів, адміністрації комерційного підприємства перед одержанням кредиту чи укладанням угоди на велику суму; розпродаж майна, розірвання або не продовження договору оренди; довга затримка з розрахунком за отриману продукцію чи виконані роботи, з поверненням кредиту або

виплатою процентів по ньому, часті направлення листів з проханням про пролонгацію угоди, можливі пропозиції укласти угоду про поставку нової, більшої за розмірами, партії продукції, без здійснення повного розрахунку за вже отриману продукцію; ухилення від зустрічей з представниками кредитора; залишення без відповідей листів, телеграм і факсів; перешкоджання під різноманітними приводами одержанню необхідної документації, інспектуванню об'єктів, що цікавлять кредитора.

До ознак фіктивного підприємництва, що свідчать про заняття забороненою діяльністю належать такі: виявлення в місцях розташування фіктивного підприємства чи перебування його засновників або керівників печаток, установчих документів та бланків інших фіктивних фірм чи неіснуючих підприємств, підроблених печаток і документів реально діючих підприємств, незаповнених бланків цінних паперів і платіжних документів, чекових книжок, печаток нотаріусів, органів державної реєстрації, органів державної податкової служби та державних цільових фондів; паспортів померлих осіб, загублених чи викрадених документів реально існуючих громадян, підроблених документів неіснуючих осіб, факсиміле підписів різних громадян (службових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва тощо); наявність потужних комп'ютерів, обладнаних системою «банк-клієнт», що містять інформацію про численні незаконні фінансові оборудки; наявність значної суми готівкових коштів як в національній, так і в іноземній валюті [4, с. 241]

Одним із видів збирання доказів є також одержання на основі письмового витребування від банків інформації, що містить банківську таємницю щодо юридичних і фізичних осіб у порядку та в обсязі, встановленому Законом України «Про банки і банківську діяльність». До змісту загальної характеристики підприємства, яка з'ясовується під час розслідування фіктивного підприємництва, входять відомості про: 1) його повну назву, організаційно-правову форму, форму власності, наявні товарно-матеріальні цінності; 2) колишніх і сучасних керівників і засновників (співзасновників); 3) юридичну і фактичну адресу; 4) види

підприємницької діяльності, які ним здійснюються; 5) структуру (наявність філій, представництв, цехів, складів, майстерень, інших відокремлених підрозділів); 6) кількість і місце відкриття банківських рахунків, їх номери; 7) обрану форму оподаткування і звітності, перелік податків, які зобов'язане сплачувати фіктивне підприємство. Означена вище інформація дозволить слідчому з'ясувати низку важливих обставин, а саме: 1) з якою організацією він має справу або за яке формування намагаються видати себе злочинці; 2) з'ясувати коло підозрюваних осіб; 3) характер і особливості діяльності цієї організації; 4) чи не здійснюється нею заборонена діяльність [5 с. 70].

Оскільки мета вчинення фіктивного підприємництва є його обов'язковою ознакою, то при розслідуванні даної категорії злочинів, обов'язково слід довести причинний зв'язок між діями і негативними наслідками. Зокрема доказами фіктивності можуть визнаватися: 1) реєстрація підприємства на підставну особу, за підробленими, втраченими, позиченими або викраденими документами, документами померлих осіб, за вигаданою юридичною адресою; 2) внесення в установчі документи неправдивих даних про засновників і керівників підприємства або про інші обставини; 3) залучення до протиправної діяльності у формі призначення на посаду керівника реально існуючого громадянина із специфічним соціальним статусом (малозабезпечені, психічно хворі тощо); 4) відсутність ознак діяльності фірми, зазначеної в установчих документах; 5) короткий термін існування підприємства (як правило, не перевищує одного податкового періоду, що зводить нанівець можливість контролю за його діяльністю); 6) звідси і відповідна термінологія: фірми-одноденки, квартальні фірми); 7) відсутність руху коштів підприємства на його банківських рахунках або, навпаки, занадто великий обсяг фінансових операцій на банківських рахунках підприємства, яке лише нещодавно зареєструвалося [3 с. 58]. Під час розслідування і судового розгляду слід довести, що вже в момент створення чи придбання юридичної особи у винних були відсутні наміри займатися підприємницькою діяльністю, а підприємство створювалося виключно з протиправною метою.

Список використаних джерел:

1. Лысенко В. Фиктивное предприятие как средство совершения и сокрытия преступной деятельности / В. Лысенко // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2002. – № 5. – С. 82.

2. Важинський В. М. Процес доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Важинський Володимир Михайлович. – Ірпінь, 2009. – 202 с

3. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із фіктивним підприємництвом та діяльністю «конвертаційних центрів» [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, А. А. Вознюк, А. А. Патик та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 92 с.

4. Ларичев В. Д. Коммерческое мошенничество в России. Способы совершения. Методы защиты / В. Д. Ларичев, Г. М. Спиринов. – М. : Экзамен, 2001. – С. 241.

5. Білоус В. В. Проблеми методики розслідування фіктивного підприємництва : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Білоус Василь Васильович. – Харків, 2004. – 256 с.